Sagues de canterers: els Román (Pepos)

05/12/2022

El cognom Román apareix relacionat amb la tradició canterera de Petrer, almenys pel que fa a la documentació, des de l'any 1852, data en què Pedro Román paga contribució industrial per una "fàbrica de cantereria de fang ordinària".

La història d'este taller es pot seguir des de José Román Maestre, Pepo, (1845□1917) que era oriünd d'Agost i del seu poble natal va portar el seu sobrenom. Pepo venia amb freqüència a Petrer i es va enamorar d'un monticle molt ben ventilat, per la qual cosa el anomenar Cuatro Vientos i va instal·lar allí la seua fàbrica de cantereria. Esta zona en l'actualitat forma part de l'autovia Madrid-Alacant. Este lloc a finals del segle XIX pertanyia al que segons la terminologia administrativa de l'època es denominava Cuartel del Este.

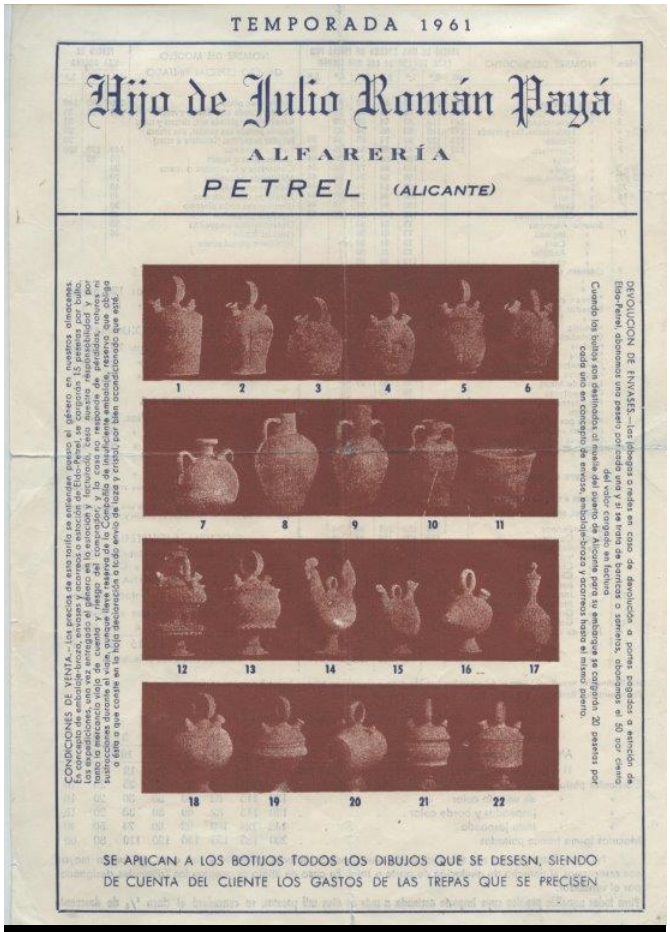
Les germanes Cobcha, Gertrudis, Justa y Carmen Román.

Que la cantereria s'instal·lara en este lloc no va ser fruit de la casualitat perquè la zona complia les condicions idònies que necessitava un taller. L'aigua, juntament amb l'argila, l'aire i el foc, són els quatre elements naturals imprescindibles en tot procés de cantereria. Cuatro Vientos estava molt pròxim a les Saleres i l'Almadrava, d'on s'extreia l'argila, així com a les zones boscoses on tallar llenya que alimentarien els forns; també a l'aigua dels dos pous d'aigua de la mina de la Benvinguda situats en eixe lloc i que era necessària per a fabricar el fang. A tot això calia afegir que era una zona ben airejada i l'aire era imprescindible per a fabricar el fang i perquè les peces de fang perderen humitat abans d'introduir-les en el forn.

José Román Maestre, Pepo, (1845□1917) el funtador d'esta terrisseria.

José Román Maestre, a part de dedicar-se a la cantereria va ser, també, tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Petrer i va ocupar el càrrec de jutge de pau. Un nebot seu, Eulogio Román Maestre (n. 1865□?), també va ser propietari d'una cantereria, situada al carrer Independència; el fill d'aquest últim no va continuar la tradició familiar i es va dedicar a l'ofici de carreter.

Catàleg de la fàbrica. Any 1961.

Sí que van triar l'ofici del fang alguns dels fills del tio Pepo, que es va casar tres vegades i va tindre vint-i-quatre fills, encara que alguns van morir prompte. Així, van treballar en la cantereria tots els fills del seu primer matrimoni amb Carmen Payá: José María (n. 1869□?), que a més era funcionari municipal, Eliseo (n. 1871□?), que va tenir la seua pròpia cantereria en la població veïna de Saix, situada prop de l'estació de ferrocarril en direcció a Castalla. Esta fàbrica va ser propietat posteriorment de Salvador Bailén i Pepe el Roig, oriünds de Saix, que havien treballat fins a eixe moment a la fàbrica de José Román Maestre. També van treballar en el taller del tio Pepo els tres fills restants del seu primer matrimoni: Julio (1875□1959), Samuel (n. 1881□?) i Elías Román Payá (n. 1883□?). Els fills del segon matrimoni, la seua esposa va ser Justa Beltrán, Arturo, Gonzalo i Claudio Román Beltrá, es van dedicar plenament a la cantereria; i els fills del tercer matrimoni, es va casar amb Antonia María Pascual, Ezequiel, Pedro i Luis Román Pascual (1916-1992), van treballar durant la seua joventut a la fàbrica paterna, per a passar més tard al calçat. Pel que fa a les filles, únicament va treballar en la cantereria Angelina Román Pascual. Entre el major dels fills de Pepo, José María Román Payá, i el més xicotet Luis Román Pascual, hi havia una diferència de 48 anys. El fill menor, Luis, va nàixer un any abans de morir son pare quan este tenia 71 anys.

Peces fabricades en la cantereria Hijo de Julio Román Payá.

Pepo va ser immortalitzat en un quadre del pintor petrerí establit en Roma Vicente Poveda i Juan (Petrer, 1857 – Roma, 1935), en un oli modelant un botijó madrileny en el torn. La fotografia del llenç li la va donar el mateix pintor al seu paisà, Ricardo Villaplana, que el va visitar a Roma l'any 1926, perquè este li la portara a la família de José Román com a record ja que el quadre li l'havia venut a un americà.

Després de la mort del fundador d'esta fàbrica, se'n va fer càrrec el seu fill Julio Román Payá. Van treballar amb ell els seus fills Julio, Miguel i Luis Román Aracil; els oficials canterers José María Montesinos, natural de Petrer, Pedro Berenguer, Juan García i Ramón Moyá, naturals d'Agost; els peons José Corpus Damián, Luis Castelló, Josefina Ripoll, Mercedes Torregrosa, Dolores Castelló, també originaris d'Agost, i el carreter, Pedro Requena, natural de Cabdet.

Arturo Román Beltrá treballant el fang en la terrisseria Román. Any 1967.

Quan va morir Julio Román Payá, en 1959, van estar al capdavant de la cantereria els seus fills Miguel i Luis Román Aracil, que se separaren poc després i dirigí la fàbrica, fins que va tancar definitivament l'any 1970, Miguel Román Aracil.

En la cantereria durant el seu últim període van treballar en el torn Pedro Berenguer, Benjamín Boix i els germans Primitivo i Francisco Iborra Vicedo, tots naturals d'Agost, i les peones Trinidad Torres i Carmen Torregrosa, també d'Agost, i Ana María Verdú i Ana María Poveda, naturals de Petrer.